

ИЗЛАЗИ

уторником, четвртком
и недељом

ЦЕНА:

за 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
или 1 КРУНАПреглату примају све
поште у Србији и
иностраниству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Стеви М. Веселиновићу
проф. БогословијеНЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

ЗВЕЗДА

Да дивне, лепе ноћи! — На небу звезде сјаје,
И лахор пирка тих,
Свет цео сном се крепи, и сваки гласак стаје
Сем људског жића дих.

И месец небом плови, и зраке баца бледе
К'о да је горе сам.

Под липом седим. Моје у небо очи гледе,
Будућност к'о да г'ам.

Лахор ми лице хлади. Заносно липи мири;
Опија мирис њен...

Ал' где сад звезда једна! Свој небом лет рашири —
И згасну, ал' у трен!..

Ко да се скиде с неба, и летну земљи право,
И на њој нађе гроб.

То народ мисли: као утеко да је здраво
С робије неки роб.

О, да наивне мисли! Та зар тамница није
Беднима цео свет!

Зар црна земља у се не прима и не крије
Толики живот клет!

Нису ли робље они што раде само другом,
Трошећи снагу, моћ?

У живот тек што ступе са бедом патњом, тугом —
Већ у гроб треба поћ!

Зар нису робље они чији, кад ишту хлеба,
Куршуми угуше глас;

Умирућ' небу глухом подижу молбу своју
Да ишту, траже спас?

Куда да беже, куда? На коју страну света?
Свуд ропства чујеш јек...

Не! — То ће бедно робље, те патње, ропства клета,
Крв ослободит' тек.

VIII—1896 г., Шабац . . . † К. Абрашевић.

САМСАР МИТКО

— БРАНИСЛАВ Ђ. ЦВЕТКОВИЋ — БРАНА —

(СВРШЕТАК)

VII

Шест година се отегло Лазино школовање,
па никако да се сврши. Оно, ако ћемо право, има
много и да се свршава — врло много!

„Кад ћеш свршити?“ Пита чича Митко преко
писама.

„Још годину дана“. Одговара Лаза.

А године пролазе. То је чудно у природи:
да године пролазе. И никоме да сине у главу, да
измисли начин, да заустави године...

Дакле: године пролазе.

Газда Митко, није више газда. Баш као оно
Бајрон што је „устао једнога дана и видео да је
славан“, тако је и газда Митко, устао једнога дана
и видео: да није више газда.

Нико није хтео да се упусти у испитивање:
како се то десило. Зна се само: да је продао
и кућу и магазу, па да је исплатио дугове и да
је још увек слао Лази за школовање. Још се зна:
да Лаза има још много да учи и — више се ни
шта не зна.

Сад га више и не зову: газда, већ: „самсар
Митко“. То му је био нови занат.

„Нека... Не мари. Пропатићу се мало, а
Лаза ће све то да накнади. А може да накнади.
Рецимо: добије за секретара министарства, макар
и треће класе... Дабоме... Седам... Осам —

Броји чича Митко наполеоне и пакује за други месец. А у писму на пет-шест места напомиње: „кад ћеш свршити?“

„— За годину дана!“ Одговара Лаза.

Прође и та година. Лаза не сврши. Већ су почели да праве досетке по чаршији:

„— Свршиће, кад сврши Митков Лаза!“ рекли би за што год, што је у изгледу да се неће никад окончати. . .

Митко нема више од куд да шаље. Нови занат доноси рђав приход. А ту су и године. Не може више да потрчи, а ту треба потрчати.

И престао је да шаље Лази изржање. Писао му је: да се врати и потражи „државну службу“.

И Лаза се опростио са свима познаницима и познаницама. Последње су биле у већини. Опростио се и са газдарицом, обећавши јој: „да ће јој за последњи месец послати новац *чим* стигне кући“. У журби „заборавио је“, да се опрости са снајдером и књиџаром.

Навукао је путничко одело, сео у воз и — дошао у Београд.

У Бечу је узео „фрај-карту“ из нашег конзулата. А и зашто су на страни наши конзулати, већ да дају „фрај-карте“.

Из Београда се јавио оцу. Није хтео да долази кући, јер „чека службу“.

То је обрадовало Митка. Стане тако на пијаци, па се смешка. А смешка се, што већ уображава Лазу, као секретара. . .

Људи прођу, па шапну:

„Шенуо је, сиромах!“ А у ствари он још није шенуо. Он зна да Лаза „чека државску службу“, а ко чека, тај и дочека.

Чим уђе у кафану, викне још са уласка келнеру:

„— Спиро!“

„— Изволте. . .“

„Јесу ли дошле новине?“

„Јесу“.

„Дај званичне!“

И седне па чита указе.

Нигде Лазиног имена. Ваљда ће сутра? И сутра опет тако. . .

VIII

У Београду, Лаза се држао „кавалерски“. Продао је два пара одела, да има „цепарац“. Ишао је у боље кафане и „фарбао“ колеге. Причао им је: како су се многе странкиње у њега заљубљивале, а он им баш није давао повода. Две су хтеле и да се убију, али их он одвратио, од те „глупе намере“. Једна је чак и скочила у воду, па се — угрувала, јер је било плитко. И још пуно таквах прича причао је Лаза друштву. А колеге су, за то време, изручиле по читав сланик соли

пред Лазом, и попалили све машине из пиксле, Али он „у заносу“ није разумевао, шта то значи. па је и даље компоновао „доживљаје љубавне“.

Тако је то ишло с дана у дан. Празниле се измишљотине, празнили се сланици, па се празнили и — цепови.

Већ је пушио дуван од гроша. А пре је увек говорио: да га гуши. — Кад би запалио цигару, друштво би се врпољило и питало се:

„Шта то смрди? Да се није ко осмудио?“

Лаза то опет није разумео шта значи. А ко ће и да ти разуме београдске вицеде, кад сваки дан нови искачу!

И опет је дошло нешто, за шта се не зна како је и од куд је дошло. На име: Лаза је добио новце на „мјеницу“. Неко је морао жирирати, нико опет није знао жиранте. Пуна три месеца није се могло дознати. А онда се већ дознало. Како се дознало, то хвала Богу, сви Срби знамо — — мјеница је чудна ствар.

Чуднија је ствар, да је Лаза фалсификовао потписе.

Ето, вид'те, то се дознало. Али сад се опет није знало где је Лаза. Е, кад би били свезнајући!..

Лазе је нестало.

На дневноме је реду, било друго важније питање и новинари се њиме занимаху а о Лази нико ништа не донесе. Управо: да је сам о себи што написао, свакако да би изашло у свима листовима, овако сам је крив, кад се није сетио. . . .

IX.

На пијаци срећу самсар Митка. Он се смешка. А смешка се што већ види Лазу као — секретара. . . Пише, Боже, пише, све кврчи перо!.. Сад је убрисао убрљане прсте. . . Сад опет олизао крмачу. . . их па и језик му умастилављен. . . Хе, хе, хе!..

Смешка се чича Митко.

„Шенуо је, сиромах!“ Веле мимопролазећи. Ко зна, ваљда је и шенуо?

Опет одлази у кафану. Викне са уласка:

— Спиро!

— Молим!

— Јесу ли дошле новине?

— Јесу.

— Дај званичне!

И чита указе. . .

Београд 1899.

* * *
Сломљена је вера моја
Изгубљена свака нада,
Груди моје болом јече
А душа ми горко страда.

Аох, Боже свемогући,
Кад већ вере, наде није,
Ти одузми бар и љубав
Што е' у мојим грудма крије.

Па кад свене цветак нежни
Што је мило, дивно цвао,
Да не тужим, да не плачем,
Да ме за њим није жао.

Имета.

ГДЕ ПОМОРАНЦЕ ЗРУ

од
Н. А. Љејвина

(НАСТАВАК)

LXIII

Кад је Глафира прегледала књигу посетилаца везувских и нашла тамо свега једно руско име, некога Петрова са супругом de Moscou. — она узе перо и записа у књигу: „Г. С. Иванова с мужем из Петрограда.“

У тај пар приђе јој момак из ресторана, и понуди поштанске карте — отворене. Карте са Везува. На углу те карте стојала је слика Везува, који се дими, а на адреси беше исписано француским и талијанским речима: „станица Везув“. Њој се то допало.

— Никола Иванићу! Иване Кондратићу! Докле ћете се тим вином заливати?! Одите овамо! Ево вам отворених карата с Везувом, и управо одавде можете писати писма познаницима.

— Да, да.. Одавно сам намеравао да напишем жени једно врло нежно писмо... рече Коњурин.

— Никола Иванићу! Напиши и ти што год коме. Ваља се похвалити у Петрограду, да смо били на врху Везува. То је тако ефектно. Знаш ли како смо пренерасили Петроград, кад смо у време париске изложбе писали пријатељима са Ајфелове куле? Многе даме из трговачког света, хтедохе пући од муке што смо ми у Паризу и то још на врху Ајфелове куле, а оне седе код куће те чувају пилиће. Глакерија Васиљевна пола године није се са мном могла поздравити нити проговорити због тога.

— Ех, карте! Глупости! одговори Грабљин напивши се вина и дошав мало себи.

— Шта кажете?! Ви нисте били на Везуву, па вам није ни интересно. А ми смо се попели баш до кратера, ризиковали свој живот, а то свакојако показује да имамо храбрости. Мени се, шта више, двапут смркло, одговори Глафира Семјонова.

— А, треба писати, треба! подхвати Николај Ивановић. — Где су те карте? Дајдер их овамо.

Наста писање писама. Коњурин и Николај завириваху у карту Глафирину, али ова им не даде да виде шта пише, него се одмаче од њих.

— Хтео сам да знам само то, коме пишеш, рече Николај Ивановић.

— Па, коме ћу, него Глакерији Васиљевној? Нека још пола године ћути.

— Е, а ја ћу најпре написати нашем помоћнику Панкрату Давидову.

— Е, Панкрату Давидову! Од куд има смисла писати Панкрату Давидову? Он ће добити писмо и обесити га у канцеларији о зиду. То треба писати људима, што ће витлати по Петрограду и водити о томе разговор.

— Али ја ћу му писати особитим тоном, таким тоном, да сви претрну.

Никола је дуго гризао перо и мислио шта да напише. Најпосле, он започе овако:

„Панкрате Давидовићу!

Кад ово писмо примиш, прочитај га свима момцима у канцеларији, дућанима и кућама мојим да сам заједно са супругом мојом, Глафиром Семјоновном, овога 4/16 марта, са опасношћу живота попео се на огњевиту планину Везув, био сам у самом паклу, усред дима и пламена на висини 700.000 лаката од земље, и вратио сам се благополучно доле здрав и несредим. Можете одслужити благодарeње за овај случај.

Николај Иванов.“

Прочитав на глас ово писмо Николај свечано погледа жену и рече:

— А? Шта велиш? Он ће то прочитати у дућанима и направити толико разговора, да буде страх!..

— Добро, добро, али ја бих ти саветовала, да коме од познатих метнеш прљ пред нос. Реци нпр: ето, ви се у Разјежој улици и по Петрограду мотате, а ми пролазимо поднебесне просторе, стојимо на вулканском кратеру, рече Глафира.

— Не брини ти, већ! Ја знам и на кога мислиш, кад Разјежују улицу помињеш. На Петра Гаврилића? Томе ћу ја већ добро потпрашити!

— Допусти, задржава га Коњурин. — Је ли могућно да смо ми били на висини 700.000 лаката? Знаш ли ти, да је то 100.000 хвати, и кад би се превело на километре.

— Пљуни: Нек проверавају тамо, ако сумњају.

И Николај Иванович поново стаде писати и после пет минута повика:

— Готово! Ево шта сам написао Петру Гаврилићу:

«Многоуважени итд.

Шаљем ти поздрав с висине страшнога, огњевитог вулкана Везува. Око нас је смрад, дим и ватра, што све сагорева. Ево, вулкан избацује, Али нас Бог милује. Ја сам цигару на Везуву запалио и пишем ти ово писмо на врућем камену, који овог секунда испаде из кратера. Отуда излећу усијане главе, више од три хвата и висину, и грми тако страшно, да се ништа не чује. Врућина је толика, да је горе него у купатилу, где се татари четвртком паре. Овде, на врху ништа живо не живи, и бува ако се случајно деси и та мора угинути. Завршујем писмо. Жена не може да издржи врућину и моли да сиђе доле, јер јој се смучило. Ја сам осмуидо браду. Овога часа спуштамо се на конопцима Поздрав супрузи твојој Маври Алексијевној од мене и жене.»

— Е, то је већ сувише, господо! Како можете тако лагати? повика Грабљин, па пренесе своју боцу вина у њихову собу и посади се.

— Како ви можете рећи, да ми лажемо? Ви нисте били на кратеру и док смо се ми подвргли били опасностима живота, ви сте спавали на станици. А тамо на врху, ужас што је било, Глафири Семјоновној смучило се неколико пута и она је падала у несвест.

— Лепо, брате, али на што говорити да пишете с камена на Везуву кад ви пишете на станици, за столом? И после, за ту осмућену браду.

— Е, то је већ наша ствар!

— А, ако ја рекнем Петру Гаврилићу Бутереву, по повратку у Петроград, да је то све глупост, и да писмо није писано на камену? А ја Петра Гаврилића такође врло лепо знам.

— А што би ви то радили? То би с ваше стране било глупо, неучтиво и недругарски. Знате ли ви, да је све ово, што ја пишем Бутереву, заиста било; тек, не може се писати писмо без украшавања!

— Да, да, то је све било, потврди Глафира Семјоновна.

— Ја само због камена...

— Ама, шта сте ви окупили с тим каменом? И шта је тај камен? То је ради лепоте слога Седите и ви за сто, и пишете вашим познаницима, да сте били на кратеру и седели на врућем камену!

— У том и јесте ствар... и мени се хоће да напишем писамце с Везува једном пријатељу, рече Грабљин и запита: — Да ли ви мене нећете издати? Рећићете где, да ја нисам био на Везуву?

— Што то? Ми шта више не знамо за ваше пријатеље.

Грабљин узе перо и покуша да пише, али одмах баци и рече:

— Не, пијан сам.. Не могу да пишем. И љаман дркћу и светлаци пред очима скачу.

— Онда узмите карту па сутра напишите у Неапољу, рече Глафира Семјоновна.

— То може... Ја ћу три комада узети. Само, господо, пазите, не издајте ме!

— Којешта!

— А, пазите, шта сам ја жени написао! — викну Коњурин.

— „Мила супруго наша, Татјано Григорјевна и тако даље.

„Ах, да ли знаш, супруго љубазна, на какву ме је огњевиту планину глупост занела! Назива се она Везув, а земља око ње таква је да се унутра топи, испод ногу дим куља и није тешко, под ногама вруће, а и самога пакла ватра бије, и усијане главе излећу. Али, што је најчудније, попео сам се ја трезан на ту гору, а не пијан, а зашто — ни сам не знам, премда сам се грдио, што сам на такав пут пошао а овамо сам породични и имућан човек. Главна је ствар — друштво ме одвукло. У време опасности и избацавања сећао сам те се свакога часа, али, — сад сам се благонолучно с те горе спустио, што и теби желим.“

— А што ви бацате љагу на друштво? Ко вас је гонио силом на Везув? пита га Глафира Семјоновна.

— Па шта ту! вели Коњурин. — Ја сам не би пошао ни на страну, а где ли на Везув. Ах, женице, женице, голубице! Ја шта ли ти тамо радиш? Ако је по сатима, ти, сигурно, сад чај пијеш уздахну он.

— А шта си ти, Глаша, написала? упита жену Николај Иванович.

— Ништа. То није ваша ствар.. Ја сам већ дала Глакерији Васиљевној такву пилулу, да ће се изести од муке, насмеја се Глафира — Ето сандуче поштанско у зиду, бацајте своја писма! — додаде она и уставши с места, спусти своје писмо.

За мало, а с Везува се вратише и Енглези с Перехватовом. Овај беше одушевљен па окупи говорити:

— Е, господо, што смо ми видели, то се не да описати! Баш штета, што нисте пошли да видите како тече лава!

Ту Грабљин пресече Перехватова. Он насрну на њега грдњом и укорима зато, што га није разбудило, те да и он иде на Везув.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ОКРУЖНИ ЛЕКАР

— И. С. ТУРГЕНЬЕВ —

(СВРШЕТАК)

Он испи чашу чаја и отпоче спокојнијим гласом:

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Тако је то. Мојој болесници бивало је све горе и горе. Ви нисте доктор, милостиви господине; ви не можете појмити шта бива у души његовој, особито онда, кад увиђа да га болест савлађује. Где је ту самоуверење! Збуни се од једном тако и ни речи да прозбори. Чини ти се тако, да си заборавио и оно што си знао, да ти се болесник више не поверава и да и други већ почињу увиђати, да си се ти изгубио и нехотице дају ти знака о томе, гледају испод очију, шапћу... ех, тешко је то! Да, а ако се лек против те болести не може наћи, мислим у себи: да није ово? Пробаш, аја, не иде. Не даш времена леку да дејствује колико треба... хваташ се час за ово, час за оно. Узмеш рецептну књигу... ту је, мислиш, сад! Разбијаш главу, неће ли се помоћи наћи, а човек међутим умире; други би га лекар можда спасао. Кажеш, потребан је конзилијум; иначе не примаш одговорност на себе. Па још како изгледа лекар глуп у томе случају! Али се с временом умири, као да ништа није ни било. Умро је човек, али лекар није крив, јер је по правилу радио. А још теже пада и то, што видиш слепо поверење у тебе, а сам осећаш да не можеш помоћи.

Ето, тако је поверење имала у мени цела породица Александре Андрејевне; заборавили и да мисле да им је кћи у опасности. Ја сам их од своје стране такође уверавао да нема опасности, а сам немам наде. Још да се несрећа доврши, беше пут такав постао, да је слуга цео дан морао ићи за лек. Ја не излазим из собе болесничине, не могу да се отргнем, причам јој разне, смешне анегдоте и играм карата с њом. Преседим по целу ноћ и старица ми са сузама у очима захваљује, а ја мислим у себи, нисам достојан ја такве захвалности. Признајем вама отворено — зашто бих сад крио — ја се заљубих у своју болесницу. И Александра Андрејевна беше за ме привезана. Деси се да никога не пусти у своју собу осим мене. Почне са мном да разговара, — пита ме где сам учио, како живим, ко су ми родитељи, коме идем. Ја знам да она не треба да говори, а да јој то сасвим забраним, нисао могао. Ухватим себе за главу — шта чиниш то, разбојниче? А она ме узме за руку и држи, гледа у мене дуго, дуго гледа, окрене се, уздахне и каже:

— Како сте добри!

Руке јој тако горе; очи велике, чежњиве.

— Јест, продужава она, ви сте добар, красан човек, нисте што и наши суседи... не, нисте ви такви. Како вас то ја нисам до сад знала.

— Александра Андрејевна, рекнем јој ја, — умирите се, верујте ми, да не знам чим сам заслужио... само се ви умирите, за име Божје, будите мирни, па ће све бити добро, ви ћете оздравити.

А међутим морам вам рећи — додаје лекар, нагнувши се напред и подигавши обрве горе — да су се са суседима дружили врло мало, са сиромашнијима нису могли а с богатијима гордост им је бранила. Кажем вам, врло су образовани били, па ми је с тога и лако било у њих. Из мојих

руку лекове узимље.. подигне се јадница мојом помоћи, погледа ме — а у мене срце тако задршће. Из дана у дан бивало јој све горе; умреће, мислим, за цело ће умрети. Преставите себи, она мора умрети, а ту мати и сестре гледају ме, очима питају — и ја им још дајем наде.

— Но, како је?

— Ништа, ништа тако озбиљно, а како беше то „ништа озбиљно“; разум ми се мути.

Једном, седим ја опет сам крај болеснице. Чуварка такође седи ту и хрче у деветом сну. Не могу изаћи с њом на крај: треба и њој одмора. Александри Андријевној било је те вечери сасвим тешко: ватра је мучила. До пола ноћи непрестано се окретала; најзад као да заспа, бар се не миче. У куту гори кандило пред сликом Спаситељевом. Ја седим, спустио главу и дремам.

Од једном, као да ме неко гурну у слабине, окренем се — благи Боже — Александра Андрејевна укочено гледа у мене, отворила усне, образи јој горе.

— Шта вам је?

— Докторе, ја морам умрети!

— Сачувај Боже!

— Не, докторе, не; молим вас не говорите да ћу ја живети... не говорите... кад би сте ви знали; чујте ме Бога ради, не крите од мене моје стање, — говори а једва дише

— Кад бих знала да ћу за цело умрети, све бих вам казала, све.

— Александра Андрејевна, смилујте се.

— Чујте, ја ни мало нисам спавала; једнако гледам у вас... ја верујем да сте добар, частан човек; закљичем вас свим на свету да ми кажете истину! Кад бисте сами знали, како ми је то потребно. Докторе, за име Божје, реците ми јесам ли у опасности?

— Шта да вам кажем, Александра Андрејевна, смилујте се!

— Преклињем вас!

— Не могу да кријем од вас, Александра Андрејевна, ви сте у опасности, али Бог је милостив.

— Умрећу, умрећу! — И она се заиста радоваше, лице јој тако весело; ја се поплаших.

— Не бојте се, не бојте се, ја се смрти не плашим.

Она се одједном подиже и наслони на лакат.

— Сад... но сад вам могу рећи да сам вам из свег срца захвална, да сте ви добар, мио човек, да вас љубим..

Ја је у чуду гледам, не могу да дођем к себи.

— Чујете ли, ја вас љубим.

— Александра Андријевна, чиме сам то заслужно?

— Не, не, ви ме не разумете... ти ме не разумеш.. И наједанпут, она пружи руке, ухвати ме за главу и пољуби.. Верујте ми, у мало што нисам викинуо... бацити се на колена и заронити главу

у постелеу. Она ћути, али јој прети у мојој коси; у послушњем, она плаче. Почнем је тешити, уверавати, управо и не знам шта сам јој говорио.

— Разбудићете чуварку. Александра Андрејевна; ја вам захваљујем, али сад будите мирни.

— Јест, јест, тврди она. — Бог је са свима, са онима који спавају и који долазе, са свима без разлике; ја ћу дакле умрети. А ти што стрепиш, што се бојиш? Подигни главу. Или ме ви, можда, не љубите, можда сам се ја преварила.. онда ме извините.

— Александра Андрејевна, шта то говорите, ја вас љубим.

Она ме погледа право у очи и рашири руке: — Па загрли ме.

Искрено вам кажем и сам се чудим, како те ноћи нисам полудео. Видим како моја болесница себи шкоди; видим да није сасвим при свести; разумем и то да она не осећа да је на самрти — она с мени не би ни мислила; а, разумем се, тешко је умрети у двадесет петој а никога још не љубити. Ето што ју је мучило, ето због чега се она у очајању и мене латила. Разумете ли сад? Али ме она не испушта из својих шака.

— Поштедите ме, Александра Андрејевна, поштедите и себе и мене.

— Нашто, одговара она, шта да жалим? Ја морам умрети. И те јој речи не слазе с уста.

— Кад бих знала да ћу остати жива и опет стати у ред госпођица, мене би било стидно, са свим стидно, а овако —

— А ко вам је рекао да ћете умрети?

— Е, нећеш ме ти обманути, ти не умеш давати погледај се само.

— Ви ћете живети, Александра Андрејевна, ја ћу вас излечити, сјединићемо се и бићемо срећни.

— Не, не, ја вас за реч држим, ја морам умрети.. ти си ми обећао.. ти си ми то рекао.

Тешко ми беше, из многих узрока тешко. Прохте јој се да ме пита не за презиме већ за име. За несрећу, мени беше име Трифун. Да, да, Трифун. Трифун Ивановић. У кући су ме сви звали доктором. Ја јој кажем: Трифун, госпођице. Она зажмири очима, климну главом и прошапта нешто француски — ах, јест, нешто рђаво и насмеја се. Ето тако провео сам целу ноћ крај ње. У јутру изађем сасвим малаксао; на подне опет одем код ње у собу, па и после чаја. Боже мој, Боже мој! не може да се позна: бољи се у гроб спуштају. Части ми, не разумем сад сасвим неразумем, како сам то могао издржати. Три дана и три ноћи мучила се моја болесница — и то какве ноћи! Шта ми је говорила!.. Последње ноћи, замислите само, седим ја крај ње и само молим Бога, да је што скорије узме а с њом и мене. Наједанпут уђе у собу и мати њена. Ја сам јој још синоћ казао да је сасвим рђаво, има мало наде, и да не би било с горега ни свештеника позвати. Болесница чим виде матер рече: „Но, добро је што си дошла; погледај

у нас, ми се волимо и верили смо се.“ — „Шта је то докторе, шта говори она?“ Ја се скаменио. — „Сања... грозница.“ Тек ће она: „Јест, јест а мало пре си сасвим друго говорио и прстен си узео од мене. Што се претвараш? Мајка је моја добра, она то разуме, опростиће нам; ја умирем, зашто да лажем; дај ми руку.“

Ја скочих и побегох напоље. Старица се наравно досећала.

— Али да вас не мучим даље а и мени је тешко кад се тога сетим. Моја болесница умрла је другог дана. Нек јој Бог да царство небеско! додаде лекар лагано и уздахну. — Пред смрт замоли своје те изађоше из собе и сама остаде са мном.

— Опростите ми, поче она, ја сам вам можда крива... болест... али, верујте, ја никога више нисам љубила осим вас.. немојте ме заборавити... чувајте мој прстен..

Лекар се окрете; ја га узех за руку.

— Ех, рече он, говоримо о чему другом или ако хоћете да играмо преферанса. Ми се не смемо предавати тако узвишеним осећањима. Ми можемо о томе само мислити: док се дете не заплаче, мајка се не сећа. После тога ја сам и у законити брак, како веле, ступио. Шта ћеш... Узео сам трговачку кћер и уз њу седам хиљада мираза. Име јој је Акулина; Трифуну је то доста. Жена је врло зла и по цео дан спава.. А шта је с преферансом?

Почесмо преферанс по копејку. Трифун Ивањић доби ми две и по рубље и оде доцкан, са свим задовољан својом победом.

Пожаревац.

с руског

Вид. Љ. Здрав.

МОДЕРНА ЖЕНА

— К Р И Т И Ч К А С Т У Д И Ј А —

Frailty thy name is woman!
„Слабости, име ти је жена.“
Шекспир, *Хамлет*. 1. 2.

(НАСТАВАК)

Многа дивна мисао, многи генијални производ или умотвор био је пробуђен или је сазрео у тренутку, кад се спојише усне два заљубљена створа и кад њихова машта обостраном сугестијом у друштву с осећањем вибрира у највишим висинама. Већу славу жена не би требало да тражи, јер је не може ни наћи, од оне, што она својим уливом на знамените људе, својом љубављу може у човеку да изазове најнежније замисли, те да јој он, прослављајући је својим делима, подигне споменик какав она никад себи неће подићи својим књижевним радом, а нема извесно узвишенијег задовољства но видети пред собом на коленима,

али у усхићењу, онога човека, коме се цео остали свет клања као своме идолу.

То је за жене, — тај им је пут и природа показала, с тога је тако неисказано чаробан, али га модерна жена, жена преокренутих појмова, одгурује од себе ногом. Она је више модерна но жена; она жели да влада на сваки начин у правом смислу те речи, па ма се морала одрећи среће, која јој је од колевке намењена, — ма се чак и своје природе морала одрећи.

Било би неправедно рећи, да жене не треба пустити, да се и у књижевности прославе, јер је то поље доста широко за кошије и мегдане; а сем тога, јасно је да и међу женама има без поговора добрих књижевница и уметница, које својим радовима заузимају врло добро, па чак и одлично место међу уметницима *другог* реда — на први ред, као што већ рекосмо, не могу никако апеловати.

Отишли бисмо врло далеко, кад бисмо сад стали разматрати шта све и како жене одбрањују и да поменемо бар најважнија имена. То остављамо књижевном историку и његовом секционом ножу, ми ћемо се задовољити само констатовањем неколиких факата.

Жене морају за највећи део свога успеха да благодаре томе, што их још свуда сматрају за *куриозум*. Кад млада, нежна девојка са своје лире измами готово анархистичке звуке и грми против велико-варошке покварености и светских заблуда још пре, но што је у ствари познала тај свет и његов живот — онда свет заиста из *куриозума*, из љубопитства почиње читати њене песме и вртети по мало главом. Али баш у тим најпознатијим својим песмама отишла је Ада Негри најдаље од себе саме, с тога је у толикој мери неприродна. Како она тако и све остале, које се уклањају са свога пута. Оне се насилно извуку из средине у којој су одрасле и за коју их сва њихова најинтимнија природа везује, а прелазе у други друштвени круг, који им је до скоро био потпуно затворен, те их он прогута и уништи.

Извесно сте читали Судерманове драме и о њима размишљали; у свима његовим драмама, па готово и у романима, наилазите на такве карактере, који су буди којим узроком испали из своје средине, те теже да се дохвате оне друге друштвене средине, за коју нису — и то их упропашћује или им бар спрема велике незгоде. Куд ће тица из свог јата!

Ово прескакање одређених граница наплазимо код већине жена, које се данас истичу над осталима; томе је узрок њихова необуздана машта, која их гони унапред без циља, у маглу; али не само то, већ се нека врста нервозног раздражења готово бисмо рекли хистерија, лако даје констатовати код већине женских дела. С тога су тако далеко од савршенства. Већином су то тајанствена, мистичка дела, из којих вас час милује благи дах нејасне бајке, час пак шиба неки неодређени ветар демонске силине. Символизам на сваком ко-

раку под круном мистике. У најбољим делима, која су у вештинама и лепој књижевности изашла испод женске руке, можемо тај факат констатовати, у свима се удаљујемо од стварности и преносимо у други свет, који нам својом неодређеношћу незгодно утиче на разум. О психологији тих дела не смемо ни говорити.

Прошле године имали смо прилике видети у изложби у Минхену један заиста леп вајарски рад: демона, од једне младе руске уметнице. Дивна је израда и техника, али — онај је демон одвише демон, да га ни Гете не би могао злобнијег замислити. Као што већ поменусмо оне сваким својим радом гледају да човека претекну, да створе нешто у сваком правцу јаче, лепше, силније и у трку за тим ефектима оне и не примећују, да их себи сами фата моргана, да теже за нечим, што је неприродно и далеко од критике

(Наставиће се)

ДРУШТВЕНА ХРОНИКА

О најновијој одлуци „Новинарског Удружења“.

Ових дана се збило у Београду нешто — до сада незапамћено!

Ви знате да у Србији постоји „Бродарско Друштво“, мезимче српске културе. „Кланица“ и „Бродарско Друштво“ су две културне установе чисто патриотске у циљу националне еманципације. Србија је таквим установама толико сиромашна да су ова два зачетка требала мало кога да забрину и узнемире, а јаој томе! ко нам и на таком чему сићушном може позавидети!

Па је ипак мржња, завист и грабљивост наших суседа толика, да су на ово наше предузеће не само пакосно гледали, но су отишли и много даље — заборавили су се до те мере, да су тражили његову смрт, која би у овом случају значила самоубиство.

Данас је већ целом Српству познат факт: да је инспектор „Дунавског Повлашћеног Паробродског Друштва“ дошао нарочито чак из Беча амо, да дирекцији нашег „Бродарског Друштва“ *заповеди* да престане са пловидбом између Београда и Земуна. Наша је управа тај корак дочекала онако како се од увређеног српског патриотизма морало очекивати. На безумну претњу — одговорено је најенергичнијим отпором!

Управа се, сретно инспирисана, обратила одмах „Новинарском Удружењу“ и тражила заштиту од представника српске речи. Председник „Новинарског Удружења“ одмах је сазвао Управни Одбор у седницу, у којој је донета она већ свима позната и у свима листовима Краљевине објављена одлука: „да сва српска уредништва врате „Дунавском Повлашћеном Паробродском Друштву“ бес-

латне возидбене карте; а ни један српски лист не доноси *ред иловидбе* тога друштва; и да се позову сви Срби, да се више не возе на лађама тог друштва. У том је смислу истог дана Управа телеграфисала и свима прибрежним општинама у Краљевини.

Такав је абер отишао дуж целе земље Србије!

Али то није доста. То чак може постати ништа, ако *сви Срби* не буду у овом тренутку задахнути истим родољубљем, које је и Управи „Бродарског Друштва“ и Управи „Новинарског Удружења“ диктовала овај поклич. Ови патриотски напори могу изгледати само као видљиви знаци ердите немоћи српске, ако сваки Србин не буде у ово доба прожет осећајем интереса, части и достојанства свога народа. Али ја се надам, ја се смем овог пута надати, да ће Србин пренути. По мало је оваквих прилика, где је Србима створена могућност да заједнички бране част, образ и интересе српске, без ичије помоћи; да им срца закупају у један бџт; да сви скупа, као у једном батаљону, *пођу у ногу!*

Што се мене тиче, ја сам се изумио на овај глас! Вркнуше ми сузе од гнева и бола. Ма какав акт од Државе Држави не буну ме толико, јер су прилике политичке доносиле да и већи народи и веће државе угибну раменима — пред алтернативом: отрпети или заратити; али никад нисам могао замислити да ће ова тренутна надмоћност попиту толико памет Аустријанцима и њиховим Чифутима, те да *приватна лица према приватним лицима* стану заузимати некакав надмоћнији положај.

Зар након 85 година борбе за слободу и независност да дочекамо да нам се један белосвечки тако натреса?! И где то? У сред престонице Краља Српског! Зар да *српско* друштво не може имати слободу акције у Српској Држави, под заштитом српских закона? Зар тај човек, који је дошао са тако безочним захтевима, није осетио на нашој обали другу атмосферу, други дах и други дух?

Па шта хоће пилата душа? Хоће ли тражити да се два и по милијуна Срба препану од његове полу-пропале Дирекције и њиховог главног агента Казбулбуца?!

Србија до данас има свега шест бродова, а само *један једини*, гиздава „Морава“, врши саобраћај између Београда и Земуна. И тај сићушни бродић је толико наједно, помео и оштетио аустриско друштво да су његови агенти изгубили памет.

Зато Срби не смеју ни попустити ни стати, него одважно кренути напред тим путем. То ће бесповратно урнисати ову туђинску компанију, која већ педесет година немилостиво експлоатише српску добродушност и недотупавност, па јој још

никад није доста, но је данас постала претенцијозна и какав.

Нашем Друштву ваља одмах искрено и сердно помоћи. Треба му дати срестава да набави још два брода за саобраћај са Земуном, па како је становништво земунско чисто српско, наше ће друштво дефинитивно истиснути са те линије туђина.

Зато ко је иоле рад да помогне роду свом сад је прилика боља но икад.

„Српско Бродарско Друштво“ има још извесан број непродатих акција.

Срби! Нека ваш патриотизам учини да кроз недељу дана не буде више ни једне у канцеларији друштвеној!

„Звезда“ је купила 20 акција.

Spectator.

БЕЛЕШКЕ

ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

Изашла је шеста књига *Дела архимандрита Душана*.

*

„*Девојчица у кућевном раду*“ зове се једна књижица која је ових дана угледала света. Њу су по Р. Е. Шаламеу израдили наш одлични приповедач М. Ђ. Глишић и познати радник на школским уџбеницима У. Благојевић. Ми ову књижицу најсрдачније препоручујемо сваком српском дому, — где се води рачуна о озбиљном васпитању женске деце.

*

У једном од последњих бројева „*Дневног листа*“ изашла је *критика* на овоогодишњи „*Полицијски гласник*“, од непознатог писца, који се потписује са Ath. И ако су многе примедбе и замерке у овој критици потпуно умесне, ми ипак налазимо да су са свим неоправдано упућене на „*Полицијски гласник*.“ Имаде два листа овде у Београду, о којима је требало то рећи, и који су неоспорно штетни не само по читалачки укусу него још и по јавни морал; а „*Полицијски гласник*“ је *стручан* лист намењен полицијским и судским органима и извошењем друштвене трулежи врши потребну услугу дотичним лицима, јер их упознаје са оним, што је потребно да знају да би се могли успешно борити са злом, које имају да сузбијају. Узгред напомињемо и то, да је „*Полицијски гласник*“ од почетка свога излажења увек одговарао постављеној задаћи и да је у сваком погледу врло добро уређиван.

Садржај: „Звезда“ (весма). — „Самсар Митко“ (свршетак). — „* * *“ — „Где поморанце зру“ (наставак). — „Окружни лекар“ (свршетак). — „Модерна жена“ (наставак). — „Друштвена прописка“. — „Белешке из књижевности и уметности“.